

Іван Ковальчук,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ГРОМАДСЬКА І НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ І. ФЕЩЕНКА-ЧОПІВСЬКОГО У ПОЛЬЩІ

У статті висвітлюється період життя упродовж 1920-х – першої половини 1940-х рр. українського науковця-металознавця, державного, політичного та громадського діяча Івана Андріяновича Феценка-Чопівського під час його проживання у Польщі. Розглянута його участь у структурах та організаціях української еміграції – еміграційному уряді, переговорних комісіях та Раді Республіки у місті Тарнові. Основна увага приділена науковим здобуткам і громадській діяльності І. Феценка-Чопівського. Підтверджується, що попри офіційну співпрацю із польською науковою спільнотою та військовим відомством він не поривав зв'язків із українською громадою Кракова та Катовіце. У роки Другої світової війни український вчений спочатку очолював Український допомоговий комітет, а згодом обласну філію Українського національного об'єднання.

Ключові слова: Гірнична академія, еміграція, І. Феценко-Чопівський, металознавство, Катовіце, Краків, НТШ, Рада Республіки, УНО, УНР.

У ХХ ст. українські землі неодноразово виступали об'єктом агресії зі сторони «великих» держав. Окрім значних втрат і збитків українському народові війни та окупації породжували цілі хвилі еміграційних рухів. Тому за межами України опинилася ціла плеяда діячів культури, науки та церкви. Українці змушені були інтегруватися до суспільств інших держав і працювати на їхню користь. Одним із таких емігрантів був Іван Андріянович Феценко-Чопівський – уродженець Житомирщини, діяч Української Центральної Ради (УЦР) і Директорії Української Народної Республіки (УНР), який навесні 1920 р. як політичний емігрант переїхав на територію Польщі. Наступні 25 років він прожив у цій державі й активно займався громадською діяльністю в українському середовищі та здобув світову славу як вчений-металознавець. Комплексне дослідження цього періоду життя І. Феценка-

Чопівського допоможе створити його цілісну біографію, з визначенням мотивів окремих вчинків та сприятиме налагодженню українсько-польських контактів у науковій та громадській сферах.

Загальна біографія І. Феценка-Чопівського досліджена у значній кількості публікацій. Ще починаючи з видання у 1964 р. розвідки його сина Юрія Феценка-Чопівського «Феценко-Чопівський І. – професор, український вчений, політичний і громадський діяч: Біографічний нарис з приводу 80-ліття з дня його народження» це питання розроблялося у середовищі української діаспори. З утвердженням незалежної України робота над дослідженням його життя розпочалася і на Батьківщині І. Феценка-Чопівського. Були опубліковані як науково-дослідні матеріали [1; 2; 4; 6; 7], так і мемуарно-біографічні видання [9; 11]. Ці дослідження присвячені переважно науковій складовій його біографії, з окремими вкрапленнями стосовно громадських справ. Окремого фокусування на житті, громадській і науковій діяльності І. Феценка-Чопівського у Польщі здійснено не було. Завдяки доступу до архівної кримінальної справи на І. Феценка-Чопівського й отриманих із неї даних, вдалося уточнити та деталізувати окремі біографічні моменти життя ученого, зокрема у «польський період».

Метою цієї статті є цілісний розгляд періоду життя І. Феценка-Чопівського упродовж 1920-х – першої половини 1940-х рр., зокрема його громадської та наукової діяльності у Польщі.

21 квітня 1920 р. між УНР і Польщею був підписаний Варшавський договір. Польський уряд визнав незалежність України і Директорію як верховну державну владу. Складовою цього договору, окрім військової були політична й торговельно-економічна конвенції. Наприкінці травня 1920 р. Головний Отаман УНР Симон Петлюра викликав Івана Феценка-Чопівського до Варшави для складання торговельно-економічної конвенції. У червні 1920 р. його призначили керівником унеерівської економічної місії для переговорів із польським урядом. Метою цих переговорів мало бути укладення угоди про товарообмін. Зокрема, планувалось одержувати з

Польщі нафтопродукти, текстиль, галантерею, сіль, а натомість постачати руду, хліб, масло, цукор [3, арк. 56]. Переговори тривали з 18 червня до 8 серпня. Однак поразка об'єднаної польсько-української армії влітку 1920 р., швидке просування більшовицьких військ на захід і звуження території підвладної УНР стали підставами спочатку для зволікання польського уряду із укладенням угоди, а згодом призвели до припинення українсько-польських переговорів [6, с. 122].

З дозволу свого уряду, І. Фещенко-Чопівський у серпні 1920 р. на деякий час виїхав до Румунії, де тоді проживала його дружина Зінаїда. В Бухаресті у Фещенко-Чопівських народилася донька – Ірина (1920–2012) [5].

У вересні 1920 р. І. Фещенко-Чопівський повернувся до Польщі, оселився у Варшаві й керував роботою військово-закупівельної комісії УНР. У його розпорядженні були залишки так званого Військового фонду – австрійського депозиту за українські товари [2, с. 19]. Завдяки старанням І. Фещенко-Чопівського наприкінці жовтня 1920 р. була підготовлена угода стосовно організації широкого торговельного обміну між населенням України та Польщі, при здійсненні принципу скорочення грошових операцій та збільшення товарного обміну. Ця угода залишалася чинною протягом наступних 12 місяців. Також був укладений договір із польською «Крайовою Спілкою Гандльовою», яка надавала урядові УНР кредит на 200 мільйонів польських злотих та мала започаткувати компенсаційний товарообмін [6, с. 123]. Діяльність І. Фещенко-Чопівського «з питання забезпечення петлюрівської армії для боротьби з Радянською владою» стане однією із вагомих підстав для висунення йому додаткового звинувачення органами НКДБ у квітні 1945 р. [3, арк. 4].

Окрім дипломатичної, І. Фещенко-Чопівський активно займався у Польщі й громадською роботою. Тоді на польській території опинилося багато українських емігрантів, створювалася ціла мережа таборів і перехідно-розподільчих пунктів для полонених та інтернованих вояків армії УНР [10, с. 129]. Українська громадськість Польщі, щоб урізноманітнити життя мешканців таборів, підняти їхній бойовий і національний дух, організовувала у таборах різноманітні освітні курси,

театральні гуртки, відзначення українських ювілеїв і пам'ятних днів. У грудні 1920 р. один із таких ювілеїв, присвячений 75-річчю написання Тарасом Шевченком вірша «Заповіт» (написаний 25 грудня 1845 р. у Переяславі – І. К.) своєю промовою відкривав І. Фещенко-Чопівський [2, с. 19].

У грудні 1920 р. І. Фещенко-Чопівський повернувся до Бухареста, де увесь цей час залишалися його дружина і донька. Наприкінці січня 1921 р. він разом із родиною переїздить до польського міста Тарнова – місця перебування еміграційного уряду УНР. За його власними свідченнями, родина Фещенків-Чопівських тоді жила у матеріальній скруті [3, арк. 57].

Для організації і координації української еміграції, примирення діячів полярних політичних ідеологій Головний Отаман УНР С. Петлюра вирішив створити своєрідний вищий законодавчий орган влади – передпарламент, до якого увійшли представники різних партійних, профспілкових і громадських організацій – усього до 60 чоловік. Таким передпарламентом стала Рада Республіки, номінально утворена 9 січня 1921 р. У м. Тарнові 3 лютого 1921 р. у приміщенні готелю «Брістоль» відбулося перше урочисте засідання Ради Республіки, а 6 лютого – друге, де було обрано її голову – І. Фещенка-Чопівського [3, арк. 50]. Варто відзначити зокрема, що посада Голови Ради Республіки вважалася другою за впливом після Голови Держави. Голова Ради Республіки виголосив заклик, розповсюджений по всій окупованій радянськими військами території: «Громадяни України! Кажуть вам більшовики, що відтепер на Україні має навіки закріпитися комуністична влада. Ці чутки вони ширять для того, щоб розбити наші надії на визволення від чужників-окупантів. Не вірте їм! Прислухайтесь до нашого голосу, тримайте з нами тісні зв'язки, не робіть нічого на власну руку! Що б вам тільки не казали більшовики та їхні комісари, знайте – нема на світі такої сили, яка примусила би нас відмовитись від боротьби за визволення Батьківщини... Ми охоплені єдиним бажанням – визволити Рідний Край та дати українському народу можливість самому впорядкувати своє життя!» [1]. Цей період громадсько-політичної діяльності детально описаний І. Фещенком-Чопівським у спогадах під

заголовком «220 днів Ради Республіки передпарламенту УНР на еміграції» [6, с. 123].

Перед Радою Республіки постало нелегке завдання – упорядкувати становище українських емігрантів та роззброєних вояків армії УНР і домогтися їхнього міжнародно-правового визнання. Уряд Андрія Лівичького був відправлений у відставку, натомість Рада Республіки сформувала новий, який очолив В'ячеслав Прокопович [8, с. 199].

З підписанням Ризького мирного договору 18 березня 1921 р. між урядами Польщі з однієї сторони і Радянською Росією та Радянською Україною – з іншої, всі структури УНР опинилися поза законом. Тому подальше функціонування уряду УНР в екзилі і Ради Республіки викликало невдоволення з боку більшовиків. Невдоволеним ситуацією виявився і сам С. Петлюра, який називав створену за його ж вказівкою Раду «говорильною машиною» [2, с. 19–20]. Врешті-решт, Головний Отаман УНР 15 серпня 1921 р. розпустив Раду Республіки [1]. За іншими даними, вона саморозпустилася [5].

Подальший контекст міжнародних подій і рішень засвідчив несприятливу ситуацію для позитивного вирішення українського питання. Ряд українських емігрантів у Польщі відходять від політичної діяльності і починають працювати за своїм безпосереднім фахом. Серед них – І. Феценко-Чопівський, який із цього часу присвячує себе науковій і викладацькій праці, залишаючись активним українським громадським діячем. З 1922 р. він працював старшим викладачем кафедри металознавства Варшавського політехнічного університету. Через півроку розпочав співпрацю з Гірничою академією у Кракові і на запрошення ректора закладу очолив кафедру металографії і загальної металургії [2, с. 20].

Протягом 1922–1923 рр. І. Феценко-Чопівський читає лекції з курсу «Технологія металів» у Львівській таємній політехніці [9]. Брав участь у Конгресі української технологічної інтелігенції та співпрацював із науковим часописом «Технічні вісті». З ініціативи вченого був створений стипендійний фонд ім. Симона Петлюри для української молоді, який діяв на принципах громадської позикової каси [1]. У

1923 р. він очолив українську економічну військово-закупівельну комісію, керував дослідницькими центрами на металургійних заводах Польщі. З 1925 р. Іван Андріянович став дійсним членом Наукового товариства імені Т. Шевченка (НТШ) у Львові, де очолив технічну комісію [4]. Учений регулярно друкував наукові праці українською мовою у «Збірнику Математично-Природничо-Лікарської секції НТШ». Тут він уперше сформулював нові прогресивні методи гартування криці, був співредактором журналу «Технічні вісті», активно розробляв українську технічну, зокрема металургійну термінологію. Проводив також дослідження у галузі фізичної хімії. Створив методологію побудови подвійних та потрійних діаграм стану, розробив принцип системного підходу для теоретичного аналізу рівнянь хімічної термодинаміки, довів концепцію сполучення пластичної деформації із термічною обробкою металів [4].

У 1927 р. І. Фещенко-Чопівський захищає докторську дисертацію на тему «Про цементацію бором і берилієм заліза, нікелю і кобальту та деяких спеціальних сталей» у Варшавському політехнічному університеті, а 1931 р. у Гірничій академії Кракова здійснив габілітацію на доктора технічних наук за темою «Бляхи парових котлів» [4]. Від 1933 р. він – член-кореспондент Польської Академії технічних наук [3, арк. 21]. Президент Польщі Ігнацій Мосцицький (вчений-хімік, колишній ректор Львівської політехніки. – І. К.) у 1936 р. нагородив І. Фещенко-Чопівського однією із найвищих нагород Польщі Золотим хрестом Заслуги [7, с. 27]. 1937 р. І. Фещенко-Чопівському присвоюють звання титулярного професора, яким відзначалися найбільш заслужені викладачі вищої школи.

Починаючи з 1923 р. у Радянському Союзі була розгорнута масштабна ідеологічна кампанія – політика коренізації, яка в Україні отримала етнічне словесне забарвлення – українізація. Однією із її сторін була демонстрація українцям, що проживали поза межами Радянської України так би мовити «привабливості» заходів радянської влади і політики більшовицької партії у національному питанні. Оскільки ця тема не є предметом нашого розгляду, не вдаючись у деталі, констатуємо, що вказані заходи мали значний ефект. З

еміграції та території інших країн до України повернулися і переїхали десятки відомих діячів культури та науки, напевне, найпомітнішим із них був Михайло Грушевський, який прибув до Києва 7 березня 1924 р. [12, с. 228]. І. Фещенко-Чопівський у період українізації також здійснив спробу налагодити контакти з «Великою Україною». У 1926 р. на Пльвівському з'їзді українських інженерів він мав зустріч із делегацією харківських вчених, висловивши при цьому бажання публікувати свої праці у технічних виданнях радянських України та Росії [1]. Ученого закликав повернутися на Батьківщину голова НТШ у 1923–1932 рр. Кирило Студинський, робилися пропозиції зі сторони радянської науки, безпосередньо від М. Грушевського. Його науковий керівник у Київській політехніці професор Василь Іжевський, який помер у 1926 р., мав бажання передати керівництво кафедрою саме І. Фещенку-Чопівському [2, с. 20–21]. Протягом 1927–1929 рр. декілька статей вченого були опубліковані у «Научно-техническом вестнике» (Харків) і в «Журнале русского металлургического общества» (Ленінград (нині – Санкт-Петербург)) [7, с. 26]. Але обов'язковою умовою переїзду І. Фещенка-Чопівського до Української ССР було «каяття» за колишні провини. Така необгрунтована і притензійна вимога обурила вченого та викликала однозначне несприйняття. Він вирішив залишитися у Польщі, громадянство якої отримав у 1928 р., оселившись із родиною, як уже зазначалося, у Кракові.

Протягом 1930-х рр. І. Фещенко-Чопівський був головою численних експертних делегацій на міжнародних наукових конгресах та з'їздах (Дюссельдорф, Лондон, Париж, Прага, Стокгольм, та ін.). Його обирають членом науково-технічних товариств у Великобританії, Німеччині. Вчений постійно друкує свої статті у провідних наукових журналах Європи.

Окремий та особливий розділ наукової творчості професора І. Фещенка-Чопівського становить дослідницька праця і доведення до виробництва технології для потреб військової оборонної промисловості Польщі. Це найменш вивчена сторона його праці зі зрозумілих причин секретності. Саме військові розробки, за участі вченого, особливо цікавили радянські органи державної безпеки. За його особистими

свідченнями співпраця із польською оборонною сферою розпочалася із 1927 р. на військовому заводі у Варшаві. Це була практична сторона наукової діяльності І. Феценка-Чопівського [3, арк. 20 зв–21.]. За загальною редакцією ученого видавався навіть спеціальний періодичний збірник «Prace Badawcze Panstwowych Wytworni Uzbrojenia» («Праці Державних Заводів Озброєнь». – пер. І. К.). Новими раціональними здобутками І. Феценка-Чопівського у цій галузі стали поліпшення стійкості гарматних стволів, пропозиції та розв'язки стосовно військової авіації та броньованих автомобілів. Учений розробив декілька специфічних «ноу-хау», зокрема, технологію підвищення стійкості покривельної бляхи, розробку зносостійких рейкових сталей, методи підвищення експлуатаційної стійкості котлових матеріалів, технологію здешевлення і підвищення стійкості різального інструменту [4]. Одночасно І. Феценко-Чопівський створює і керує дослідною станцією групи «Покуй» у Битоні, а згодом – ще більшим дослідницьким комплексом на гуті «Байльдон» у Катовіце [3, арк. 21].

Упродовж 1928–1929 рр. І. Феценко-Чопівський у складі чисельної делегації відвідав ряд військових заводів у Чехословаччині (підприємство «Шкода»), Швеції, Великобританії. Мета цих поїздок полягала у перейманні новітнього досвіду, зокрема у виробництві стрілецької зброї [3, арк. 81 зв.–82].

Протягом 1930–1936 рр. учений на матеріалах власних досліджень видав за державний кошт накладом у тисячу примірників три томи фундаментальної праці «Металознавство», загальний обсяг якої складає 1200 сторінок із 284 ілюстраціями [9; 3, арк. 82 зв.].

Іван Андіянович Феценко-Чопівський мав статус провідного металознавця Другої Речі Посполитої. Польськомовна версія статті «Iwan Feszczenko-Czopiwski» вільної багатомовної онлайн-енциклопедії Вікіпедія, яка розрахована на широке коло читачів і є загальнодоступною як для громадян Польщі, так і людей по всьому світу, подає значну кількість інформації про його вклад у розвиток польської металознавчої науки [13]. Ученого можна заслужено вважати основоположником модерного металознавства Польщі. Проте

І. Фещенко-Чопівський залишався українським патріотом. Свої наукові праці підписував тільки українським ім'ям «Іван», а не «Ян», що багатьма у Польщі сприймалося як прояв українського націоналізму [1].

І. Фещенко-Чопівський був активним громадським діячем української спільноти Польщі загалом і Кракова зокрема. У місцевій «Просвіті» він неодноразово виступав із доповідями національно-патріотичного спрямування. За сприяння ученого для української молоді було започатковано «Свято української техніки», яке упродовж 1930-х рр. щорічно відзначалося у день святої Варвари (4 (17) грудня) – у Польщі опікунки гірників (пол. – Барбурка) [1].

З початком Другої світової війни І. Фещенко-Чопівський, за наказом польської влади, евакуювався до Варшави, проте вже у жовтні 1939 р. він повернувся до Катовіце. У січні 1940 р. І. Фещенко-Чопівський влаштувався працювати інженером на металургійний завод «Байльдон». Підприємство у цей час виготовляло близько 7–8 тис. тонн металопродукції. Зокрема, німці переорієнтували його на випуск артилерійських стволів, бронепластин для літаків, труб та прокату. На цьому виробництві він працював до його затримання 14 березня 1945 р. оперативною групою відділу контррозвідки Червоної армії «Смерш» [3, арк. 21, 84, 2].

У період нацистської окупації І. Фещенко-Чопівський був активним учасником українського громадського життя. З початку січня 1940 р. він очолював Український допомоговий комітет, статут якого мав бути затверджений німецькою владою. Через декілька місяців бюрократичної тяганини німці відмовилися офіційно визнавати цю організацію. На загальних зборах комітету, щоб продовжити діяльність, прийняли рішення дещо змінити організаційну форму – увійти до складу легального на території III Райху Українського національного об'єднання (УНО), обласна філія якого розпочала роботу у Катовіце. Офіційне членство в УНО І. Фещенко-Чопівський оформив уже в травні 1941 р., у червні він став заступником очільника її обласної управи, а з серпня – керівником. На кінець 1941 р. у катовіцькій управі УНО нараховувалося близько 2300 членів. Особлива увага у роботі уновської управи Катовіце

приділялася висвітленню та популяризації минулого України – на засіданнях виголошувались доповіді, присвячені діяльності УЦР, С. Петлюри та ін. Активна організаційна та практична діяльність І. Феценка-Чопівського як керівника обласної філії УНО тривала до червня 1944 р., коли він залишив цю посаду [3, арк. 36, 91 зв.]. На початку 1944 р. нацистські каральні органи заарештували ряд діячів УНО, серед яких був затриманий 26 січня І. Феценко-Чопівський. В його помешканні провели обшук, але чогось забороненого так і не знайшли, тому після трьох тижнів тримання під вартою ученого звільнили [11, с. 108].

Отже, Іван Феценко-Чопівський опинився в еміграції на території Польщі навесні 1920 р. і прожив тут до середини березня 1945 р. За цей час він здобув світове визнання як вчений-металознавець, організатор і керівник наукових проєктів, один із засновників новітнього металознавства Польщі. І. Феценко-Чопівський весь період еміграції залишався активним учасником громадського життя української спільноти Кракова та Катовіце. У роки нацистської окупації Польщі він працював інженером на металургійному заводі «Байльдон» і керував роботою Українського допомогового комітету та обласної філії Українського національного об'єднання у Катовіце. Маловивченою залишається і потребує подальшого дослідження наукова складова діяльності І. Феценка-Чопівського і праця на польську оборонну промисловість упродовж 1930-х рр. Завдяки залученню польських архівних матеріалів, у тому числі відомчих архівів, це питання буде вивчене більш детально.

Список використаних джерел та літератури:

1. Аудиторія (Національний університет «Львівська політехніка»). – 2009. – 22–28 жовтня.
2. Бабак О. Український вчений, громадський діяч І. А. Феценко-Чопівський / О. Бабак // Наукові записки. – Вип. 10. – Серія: Історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2007. – С. 14–23.
3. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України), ф. 6, спр. 70713, 140 арк.
4. Гутник М. В. Розвиток металознавства в Україні у ХХ ст.: персоналії [Електронний ресурс] / М. В. Гутник – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2014/1052-1417435695.pdf>

5. Імена [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://imnatv.com/heroes/chop.htm>
6. Ореньчук О. Ю. Видатна роль Івана Фещенко-Чопівського в українському державотворенні першої половини ХХ ст. / О. Ю. Ореньчук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Держава та армія», 2008. – № 612. – С. 120–124.
7. Полонський Л. Г. Наследники слави железорудного производства Житомирского Полесья / Л. Г. Полонський, Л. Ю. Ноник // Питання історії науки і техніки. – 2011. – № 2(18). – С. 19–34.
8. Прилуцький В. І. Андрій Лівіцький / В. І. Прилуцький // Енциклопедія історії України : в 10 т. / [голова редкол. В. А. Смолій]. – К. : Наукова думка, 2003– . – Т. 6 : Ла–Мі. – 2009. – С. 199–200.
9. Свобода (Джерзі Ситі і Нью-Йорк). – 1964. – 16 січня.
10. Срібняк І. В. Українці на чужині. Полонені та інтерновані вояки-українці в країнах Центральної та Південно-Східної Європи: становище, організація, культурно-просвітницька діяльність (1919–1924 рр.) / І. В. Срібняк. – К. : Київ. держ. лінгв. ун-т., 2000. – 324 с.
11. Чопівська-Богун І. Життя гідне слави / І. Чопівська-Богун // Шляхами творення української державності: за матеріалами регіональної науково-практичної конференції «Боротьба українського народу за державну незалежність в 1917–1921 роках (до 85-річчя Другого Зимового походу)». – Житомир, 2006. – С. 103–109.
12. Шаповал Ю. Михайло Грушевський / Ю. Шаповал, І. Верба. – К. : Альтернативи, 2005. – 352 с.
13. Iwan Feszczenko-Czopiowski [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pl.wikipedia.org/wiki/Iwan_Feszczenko-Czopiowski

I. Kovalchuk. I. FESCHENKO-CHOPIVSKIY'S SOCIAL AND SCIENTIFIC ACTIVITY IN POLAND

In the article it is described the period of life of Ivan Andriyanovych Feschenko-Chopivskiy during 1920 – the first half of the 1940-s who was an Ukrainian scientist, specialist in metallurgy, public, political and public figure during his stay in Poland. It is considered here his participation in the structures and organizations of Ukrainian emigration and namely: emigration government negotiating committees and the Council of the Republic of Tarn.

In 1921 Feschenko-Chopivskiy was completely away from politics because of its futility and insignificance and focused solely on scientific and public work. So the focus of research is just paid to I. Feschenko-Chopivskiy's scientific achievements and his social work activities. It is confirmed in the article that despite of the formal cooperation with the Polish scientific community and the military department, he did not break relations with the Ukrainian community in Krakow and Katowice. The scientist was one of the founders of modern Polish metallurgy and has initiated a number of new technical developments, including the military one. For almost two decades he taught in Mining Academy in Krakow and was the head of the Department of Mining Academy, from 1933 – he was corresponding member of the Polish Academy of Technical Sciences. His participation in numerous

conferences and congresses, guide research and publication centers during the 1930–1936 brought him glory as well as his three-volume work «metallurgy».

During Second World War I. Feschenko-Chopivskiy headed at first Ukrainian Relief Committee, and later the regional branch of the Ukrainian National Association.

Key words: Mining academy, emigration, I. Feschenko-Chopivskiy, metallurgy, Katowice, Krakow, NTSh, the Council of the Republic, UNF, UNR.

I. Kowalczuk. SPOŁECZNA I NAUKOWA DZIAŁALNOŚĆ I. FESZCZENKA-CZOPIWSKIEGO W POLSCE

W artykule jest opisany okres życia od 1920-ych – pierwszej połowy 1940 lat ukraińskiego uczonego-metaloznawca, państwowego, politycznego oraz społecznego działacza Iwana syna Adrijana Feszczenki-Czopiwskiego podczas jego zamieszkania w Polsce. Przedstawiono jego udział w strukturze i organizacji ukraińskiego emigracji – rządzie na emigracji, negocjacyjnych komitetach oraz Radzie Republiki w mieście Tarnów. Główna uwaga zwrócona na osiągnięcia naukowe i społeczną działalność I. Feszczenki-Czopiwskiego. Potwierdza się, że pomimo oficjalnej współpracy z polskim środowiskiem naukowym oraz wojskowym urzędem, on nie zrywał stosunków z hromadą ukraińską Krakowa i Katowic. Podczas Drugiej Wojny Światowej ukraiński uczoney z początku kierował Ukraińskim Komitetem Pomocy, a potem obwodowym oddziałem Ukraińskiego Narodowego Stowarzyszenia.

Słowa kluczowe: Akademia Gurnicza, emigracja, I. Feszczenko-Czopiwski, metaloznawstwo, Katowice, Kraków, NTSZ, Rada Republiki, UNO, UNR.